

Dober tovariš.

Dogodki iz življenja rudokopov.

Napisal A. Larskj.

030027168

Dober tovariš.

Dogodba iz življenja rudokopov.

„Jože, Jože, Jože! vstani vendar, kajti zadnji čas je že, da se podaš na delo! Ni dovolj, da si pognal polovico plače po grlu, sedaj bi rad še izostal od dela. Za božjo voljo vendar, kam pridemo!“, tako je tarnala približno tridesetletna, vsled skrbi in žalosti dokaj starejše vnanjosti gospodinja, hoteč zbuditi svojega moža iz trdega spanja.

Jože Kocmur se je leno obrnil in skušal spati naprej, ali žena ni dopustila tega in ga venomer tresla, kar je pomagalo toliko, da je mencajoč še vedno zaspane oči, zapustil rad ali nerad posteljo.

„Hudimana! Komaj se človek vleže, pa mora že vstati! Nazadnje moram pa še na delo!“

„Da, kaj pa kakor na delo? Iz česa se naj pa potem živimo, če boš polovico zaslužka zapil, navsezadnje pa delo opustil?“ tarna žena.

Kakor besen plane Kocmur proti ženi, hoteč jo udariti, ali njen žalostni, s solzami prepojeni pogled ga odvrne od tega koraka. Preklinjajoč in mrmrajoč se prične počasi, četudi s težkimi boji, napravljati.

Kocmur, velik, suhljat mož, premogokop s precej simpatičnim obličjem, katero je pa deloma že razoral demon alkohol, ni bil v jedru ravno slab mož. Le žganje, to ga je zadnji čas precej usužnjilo, brez katerega ni mogel pričeti dela. Ena merica je morala biti sleherni dan, češ, da deli moč in gorkoto. In kadar je bil izplačilni dan, takrat so se te merice izdatno pomnožile, kajti če človek ves teden gara kakor suženj, se sme pač enkrat na teden pošteno napiti. Življenje brez pijače zanj sploh ni bilo življenje. Njegova žena se je morala pač hudo

bojevati, da je rešila vsaj borni, za gospodinjstvo potrebni delež njegovega zaslužka. In včeraj je prišel Kocmur zopet trd kot batina domov.

Ko je prišel včeraj popoldan iz jame in je prejel svoj zaslužek, se je podal, kakor običajno, v bližnjo krčmo, da izplakne svoje okajeno grlo, medtem ko je njegova skrbna žena pripravljala doma skromno kosilce. Pozno zvečer že, ko je suho grlo

že dodobra izplaknil, se je posrečilo ženi spraviti ga domov, kjer se je, pustivši večerjo vnemar, tako rekoč prevrnil v posteljo.

Umevno je, da tudi maček ni izostal. V Kocmurjevi glavi je šumelo in vrvelo kakor v kotlu, v želodcu je čutil mučne, žgoče bolečine, udje so otrpneli, skratka, predstavljal je izpitega človeka, podobnega bolj mrliču kakor živemu bitju.

Žalostno je gledala petorica že večjih otročičev mučno kretanje očetovo, medtem ko je šesto dete — dojenček — kljub ropotanju mirno spalo v zibelki.

Tiho in skrbno je postavila njegova ženica skodelico kave pred njega in pomaknila kruh in nož

v njegovo bližino. Toliko da se je dotaknil Kocmur kave, že skoči k omari, odkoder izvleče steklenico ruma, ki ga v precejšnji meri vlije v kavo.

„Za božjo voljo vendar! Kaj počneš, Jože? Mar si snoči premalo pil, da že navsezgodaj, ko še

nisi prebolel včerajšnje pijanosti, točiš rum v kavo?“ tako je tarnala skrbna ženica.

„Jezik za zobe, baba! Ta pusta tekočina brez ruma je za stare babe, ne pa za moške, ki morajo ves dan trdo delati,“ jo zavrne Kocmur. „Take ste

ženske,“ rohni Kocmur dalje, „če se človek enkrat malo zabava in malo pije, pa že kričite na vse grlo in nam ne privoščite niti par kapljic ruma v kavo.“ Medtem je pripravljala Kocmurka možu kruh [in slanino in mu ga vtaknila v žep, nakar je Kocmur, emokajoč z jezikom, odšel proti jami.

Sveži jutranji zrak je dokaj prijal Kocmurjevi vroči glavi in šele sedaj se je počutil malo okrepčanega, dasitudi ga je zelo žejalo.

Pred rovom je stalo že dokaj številno krdelce rudokopov, čakajoč, da se jih odpelje v rov. Kocmur

je bil eden zadnjih došlecev in opazi takoj, da manjka skoraj polovico rudarjev, ki so ostali doma, preganjajoč svojega mačka vsled preobilo zaužitega alkohola. Nekako zadovoljno je mrmral s seboj: „Si pač junak, Jože, da moreš po taki pijanosti še

na delo,“ — ni pa pomislil, da se ima zahvaliti edino svoji ženi.

„Glej, glej, celo Kocmur je prišel danes na delo!“ sliši za seboj govoriti. Ko se obrne, opazi, da je dotični, ki ga je nagovoril, njegov sosedni tovariš France Kukla, ki mu je prijazno pokimal.

V tem hipu zadoni paznikov glas: „V dvigala!“ nakar se Kukla, Kocmur in drugi tovariši podajo tjakaj in prekinejo svoj govor.

Po preteku par sekund se prične gugajoča se vožnja v strašno globočino. Dospевši do devetega predora, poleg katerega se je nahajal Kukli in Kocmurju oddeljeni rov, korakata molče drug za drugim. Prvi, zdrav in vesel, drugi vidno utrujen. Po kratkem korakanju dospeta do cilja, nakar pričneta težavno delo. Medtem ko je Kukla nadaljeval delo brez vsakega navora, je Kocmur zdihoval in mrmral, kajti žeja ga je močno dušila navzlic temu, da je izpil zjutraj precej vode. Takoj nato so se prikazovale tudi posledice prekratkega spanja. Oči so bile trudne, trepalnici sta utripali in pojavljati se je pričel tudi zaspanec. Velika vročina, zaduhli zrak, vse to je pripomoglo h glavobolu, poleg tega je pa dušil Kocmurjevo grlo še premogov prah, ki ga je v premogokopu vedno čez mero. Kocmurju je curljal pot raz čelo, vse celice telesa so bile tako-rekoč odprte, medtem ko je telesno dokaj šibkejši Kukla delal z izredno lahkoto, to pa vsled tega, ker ni prejšnji dan popival in se je podal pravočasno k počitku. Poleg tega je pa zaužil zjutraj svojo običajno kavo brez ruma in pa dokajšen kos kruha. Razen tega vzel je s seboj v jamo tudi precejšnjo steklenico krepčila, s katerim se je polagoma krepčal.

„Tristo vragov!“ preklinjal je Kocmur, vrgši kramp na stran, „to naj vzdrži vrag, ne pa človek!“

Tako mučenje v tej peklenški vročini, v tem dušečem prahu in s to preklicano žejo!“ Nato se je napotil k bližnjemu z vodo napolnjenemu sodu, hoteč piti, ali postana, mlačna voda, katere je srknil le nekaj požirkov, mu ni pogasila žeje, kaj še, da bi učinkovala nauj krepčilno. Komaj je pričel delati, že so se pojavljale prvotne slabosti in vedno bolj je čutil suho, žgoče grlo.

Medtem ko so odvaževalci premoga Kuklo komaj dohitevali, so morali oni pri Kocmurju vedno čakati in uganjali so z njim vsakojake dovtype.

Kocmur je zavidljivo opazoval Kuklo in se jezil, kako more dokaj šibkejši mož nadkriljevati njega, močnejšega, ki je že prespal toliko in toliko težkih mačkov. Skoro gotovo je prinesel seboj žganje ali rum navzlic prepovedi podjetja. Ko se je spomnil na žganje, se ni mogel več vzdržati.

„Kukla, daj mi požirek iz tvoje steklenice, jaz ne morem več prestajati!“ kriči Kocmur proseče.

„Čemu ne? Pojdi in privošči si pošten požirek,“ pripomni Kukla, ne da bi prekinil delo. Presenečen vsled te nepričakovane prijaznosti plane Kocmur po steklenici, odzame zamašek, jo nese pod nos in poduha, se li nahaja v steklenici žganje ali rum. V svoje začudenje ni mogel Kocmur konstatirati niti eno, niti drugo — v nos mu je silil le lepo dišeči vonj kave.

„Torej kavo nosi to revšče seboj! Skoraj gotovo je mešana vsaj z rumom,“ godrnja Kocmur in potegne precejšen požirek. Čudovito je nanj učinkovala hladna okusno-grenka pijača. Njegovo, le na močno pijačo vajeno grlo je bilo kakor prerojeno in četudi je bila zanj preje uganka, kako se more uživati kavo brez ruma, je moral smehljajočemu se Kukli priznati, da mu je minula hkrati vsa žeja.

Tudi delo mu je šlo spretneje izpod rok, čemur se niso mogli odvaževalci premoga dovolj načuditi, ker je bilo doslej vedno v navadi, da je prvi delavni dan po izplačilu malo pospančkal. Zbuditi se ga je

smelo le tedaj, če se je prikazal nadzornik. In danes ta preobrat!

Kočmur si je izprosil od Kukle še nekaj požirkov kave in je nadaljeval delo do predpisanega mu časa, ne da bi isto prekinil. Hoteč Kuklo z de-

lom dohiteti, se je žuril na vse pretege, kar se mu pa ni posrečilo, ker ga je Kukla prvotno izdatno prekašal.

Napočil je drugi delavni čas, ne da bi to Kukla opazil. Novодошло moštvo je že vrelo na prostore, hoteč pričeti z delom, prvotno delajoči delavci so pa hiteli k dvigalom.

Tudi Kocmur in Kukla sta prekinila delo in se podala k dvigalu.

„Ti, Kukla,“ prične Kocmur, medtem ko sta nekaj časa molče korakala drug za drugim, „piješ li ti kavo vedno brez ruma in žganja?“

„Kajpada,“ odgovori drugi. „Doma pijem kavo z mlekom, na delo vzamem pa vedno priznано špeciјalitetо proti žeji, takozvani Franckov „Enrilo“!“

„Enrilo? Enrilo? O tem nisem še slišal. Odkod imaš to?“

„To dobiš pri slehernem trgovcu za par vinarjev, in sicer v zavojčkih. Prvotno sem ga spoznal pri vojakih. Med mojo prvo vojaško vajo sem se udeležil velikih manevrov na Tirolskem, kjer sem moral ob neznosni vročini po cele dneve plezati po golih skalah, in to v vojni opravi. Takrat je dobil sleherni mož steklenico „Enrilo“-kave in povem ti, česar sam ne bi verjel, če ne bi bil izkusil, da je ta kava brez vsakega prídátka alkohola, pač pa treba malo sladkorja, neprekoslјivo sredstvo proti žeji. Prej so pili vojaki, kljub prepovedi, umazano vodo iz raznih mlakuž, če so slučajno nanje naleteli, ali pa celo ledenomrzlo gorsko vodo iz kopnečega snega in ledu. In posledice tega? Razne bolezni, kakor legar, želodčne in črevesne bolezni, pljučnica in razna prehlajenja so bila takorekoč na dnevnem redu. Sedaj se ni pojavila niti ena sličnih bolezni. Vsak vojak si je gasil žejo s to

nebeško pijačo in se krepčal, oni vojaki pa, ki so na skrivaj mešali kavo z rumom ali drugim žganjem, so bili večinoma utrujeni in nesposobni za daljše korakanje in so zaostali.“

„Žganje ali rum vendar krepča človeka!“ pristavi Kocmur. „Krepča? O tem sem se pač prepričal, kako „krepča“. Brez tega krepčila smo prestali najmočnejše marše, oni pa, ki so mislili, da brez tega krepčila ne morejo vztrajati, so kmalu podlegli in zaostali. To je ravno ono napačno, goljufivo mnenje, češ da alkohol krepča, kar pa ni resnično. Prvotno se pač čuti človek okrepčanega, potem pa kmalu nastopi zaspanec in nekaka omotica. Alkohol vzbuja namreč delovanje srca le trenotno, a takrat vidno razburljivo. Kri se pretaka hitreje po žilah, kar povzroči navidezno ojačenje telesa. Kakor hitro se pa pomiri razburljivo učinkovanje srca, ki odneha običajno po malem presledku, nastopi mučna zaspčnost. Alkohol je strup za živce, želodec, jetra, obisti, kakor tudi za ves organizem telesa. Mala količina čistega alkohola je v stanu, umoriti celo najmočnejšega moža. To učinkovanje strupa vztraja v telesu delj kakor pa navidezno ojačenje, vsled tega se pollaščata človeka pozneje otopelost in lenoba, ki se pojavljata tembolj, čimveč je kdo zaužil alkohola.“

„Veš kaj, Kukla,“ ga prekine Kocmur prese-nečen, „ti si cel zdravnik, odkod ti je vse to znano?“

„Odkar sem tukaj, sem član delavskega izobraževalnega društva: tam si izposodim večkrat koristnih knjig, ki jih doma pridno prebiram, mesto da bi posedal po krčmah, kar se tu opetovano dogaja. Doma se zabavam dokaj kratkočasneje kakor v gostilni, to ti lahko potrdim z mirnim srcem. Poleg tega si prihranim denar, ki bi ga sicer zapil v gostilni, in pa ne kvarim si zdravja.“

„Ja, če je tvoja kava En, En, — „Enrilo“, mu izpopolni smehljaje se Kukla, — „če je pa tvoj Enrilo tako dobro sredstvo proti žeji, kakor mi tu omenjaš, čemu je pa le-ta v našem premogokopu tako malo znan? Pri tako napornem delu in pa v tej neznosni vročini, ki vlada skoro v vseh oddelkih rudništva, sosebnost še, če je voda oddaljena, včasih celo nepitna, potem se mora prilegati steklenica Enrilo naravnost izbornost.“

„Kajpada, saj to si občutil danes na svojem lastnem telesu,“ doda Kukla smehljaje. „Po končani vojaški službi sem se podal na potovanje in sem sprejel službo rudarja v Westfalenu in Belgiji. Tam gredo skoro vsi rudarji običajno z veliko, včasih celo z večlitersko čutaro kave na delo. Večji del ondotnih jam je zelo vročih in tudi pitne vode nedostaja. Že doma se oskrbe rudarji z Enrilovo kavo, kajti prišli so do izpoznanja, da četudi imajo na razpolago svežo pitno vodo v jami, jim ne nudi ta tega kakor Enrilova kava. V večji meri zaužita voda povzroča vedno potenje, vsled česar postaja telo oslabiljeno, ne glede ne to, da se vsled zaužite mrzle vode nakopljejo tudi razne bolezni. Tudi v našem premogokopu bodo prišli ljudje do prepričanja, da je umestneje prinašati seboj čutarico brezalkoholne kave, ki je zelo cena in pa naravnost čudovito gasi žejo. Starim, na žganje navezanim tovarišem, seve ne bo odpomoči, kajti ti so že takorekoč izgubljeni, kar svedočijo njih hirajoča telesa. Le oglejmo si malo te žganju vdane ljudi in te strašne posledice, ki jih je zadal kruti alkohol njih organizmu. Niso li pomilovanja vredne moške postave, predčasno ostarele, oslabele in potrte, ki jih bo rešila smrt polagoma nastopivše blaznosti?“

„Vendar se pa morejo v najlepši dobi se na-

hajajoči moški kakor tudi mladina in pa bodoči rodovi še rešiti kreppljev te krute morilke, če bodo vztrajali na tem in si gasili žejo med delom s prijetno dišečo, krepilno in brezalkoholno pijačo, zakaj

uverjen sem, da jim tudi podnevi ne bodo dišale več strupene opojne pijače. Kot takega gasilca žeje sem izpoznal Enrilovo kavo, ki jo uživam že več let.“

„No, zdaj sem pa že doma! Nič ne zameri, pa dobro srečo! Če ti je drago, ti dam seboj zabojček

Enrilove kave. Tvoja žena ti je lahko pripravi eno porcijo za jutrnje delo; kako se pripravi, stoji na ovitku. Ni draga in si moreš navzlic temu, da imaš šestero otrok, sleherni dan pripraviti en cel liter sladke Enrilove kave za tri vinarje. Več kot en liter je ne boš potreboval, kajti ta količina je tako dobro učinkujoča, da boš izhajal.“

Ne da bi čakal odgovora, je zavil Kukla v svoje stanovanje in prinesel obljubljeni zavojček.

„Koliko sem ti dolžan?“ vpraša Kocmur.

„Nič, mi boš pa pri priložnosti vrnil drug zavojček. Torej na svidenje jutri!“ pristavi Kukla in izgine v hišo.

Na Kocmurja so napravile te besede čudovit vtis; dozdevalo se mu je, kakor da se mu odpirajo doslej zaprte oči. Spominjal se je svoje vesele otroške dobe — časa, ko je snubil svojo ženo. V duhu je videl svojo ocvetelo, od žalosti in skrbi potrto, vsled obilo prelitih solza usahnelo ženo, blede, pičlo hranjene, slabo oblečene otročiče, videl je samega sebe, tavajočega po brezbrojnih gostilnah, kjer je pognal po grlu ves svoj zaslužek . . . Zastudilo se mu je . . . Vznemirjajoč strah je zdrgetal po njegovih udih — zamislil se je v bodočnost — predstavljal se je onemoglega s tresočimi se, uničenimi udi, videl se je medlega, s topimi pogledi, mrklimi očmi; pred seboj je imel nekdanjega tovariša, pijanca Sovo, ki je vsled pijače umrl v blaznici.

Ta je neštetokrat trpinčil svojo ženo, da je morala z otroki bežati ponoči in je umrla borne smrti. Sinovi so bili sami zločinci, ki so posedali bogsigavedi kje po ječah, hčere so se vdale sramotni, žalostni prihodnosti. Spominjal se je, da si je nakopal vsled pogostega pijančevanja tresavico udov in trepetlikanje očes, na čemer ni trpel pred pi-

jančevanjem. Spominjal se je tudi, da mu je želodec češče odpovedal in da mu tudi spanec ni donášal povoljnega miru in krepčila.

Kot posledico tega je moral hote ali nehote spoznati resnico Kuklovih besed, da je to povzročilo le nezmerno uživanje pijače.

„Ni li omenil Kukla, da se morejo v najboljši dobi nahajajoči moški še rešiti, imajoč trden sklep odpovedati se žganju?“ mu šine hkratu v glavo. „Voljo hočem imeti pač dobro,“ si misli Kocmur, zgražajoč se nad svojim dosedanjim življenjem, in nenadoma mu preide vse veselje za nadaljnje nezmiselno pijančevanje. „Odslej hočem piti le En . . . En . . . Enrilo kakor Kukla in naj se mi še tako posmehujejo tovariši. Tudi seboj v premogokop ga bom jemal.“

„Je pa še zame rešitev? — ta misel mu je bliskovito šinila v glavo. „Bože mili, če ni že prepozno . . .“

Njegova žena Marička, ki mu je prišla z najmlajšim otročičem naproti, je takoj opazila na možu vidne znake izpremembe. Predstavljala si je, da se huduje nanjo vsled jutranje buditve in se je bala očitkov ali da jo celo nabije.

Pa nič tega. Kocmur je mračno použil svoje kosilce, ne da bi se poslužil, kakor običajno, pred kosilom ruma, čemur se žena ni mogla dovolj načuditi.

Po kosilu se je mračen Kocmurjev obraz hkratu zjasnil in ko se je umil in preoblekel, prične se z najmlajšima otrokoma igrati, ki se nista mogla dovolj razveseliti tega, da oče z njima kramlja, kar se je le redko dogajalo. Njegova ženka se zgolj veselja, ni znala kam dejati. Kocmur, ki je običajno prihajal potrč in mračen od dela, posebno še po izplačilnem dnevu, je bil danes kakor prerujen. Ni-

kakega mrmranja, nikakega zmerjanja, ne kričanja ali drugih slabih lastnosti ni bilo danes opazati. — Da, celo ruma se ni dotaknil.

Starejši otroci so prišli pravkar iz šole in po-
južinali kriče svojo kavo, ne da bi jih oče karal.
Žena Marička ni vedela od veselja kaj. In ko so
pričeli otroci izdelovati šolske naloge, se je zanimal
za to tudi Kocmur — kar se še ni nikdar pripetilo.

In še vedno veselejši je bil njegov obraz. Zvečer,
ko so legli otroci k počitku, jel je Kocmur razprav-
ljati z ženo o gospodarstvu, o otrocih itd.

„Pojdi, stara!“ jo prekine hkrati Kocmur, „sezi
v desni žep moje delavske suknje, ki visi na steni in daj
mi sem oni zavojček.“ Žena je položila svoje šivanje
na stran, prinesla zaželjeno in pogledala proti luči.

„Enrilo,“ krikne radostno in solze se ji zableste v

očeh, kajti o čudovitem učinku Enrila je čula že večkrat. Kdaj že je ona mislila nanj, hoteč moža privaditi tej pijači, a kaj, ko se tega ni upala. Saj je njen mož kazal vedno mržnjo do kave in jo imenoval navadno žlobudro.

„Ti, Jože, hočeš piti Enrilo?“

„Da, stara. Takoj jutri mi ga skuhaj, in sicer en liter, natančno po navodilu, kakor je označeno na zavoju.

Dodaj tudi malo sladkorja, a ne preveč, kajti če je malo grenak, gasi dokaj bolj žejo — in brez ruma.“

„Brez ruma? Je-li to res?“

„Da, brez ruma,“ doda Kocmur, ki je bil vidno ganjen vsled neprikritega veselja žene. „Poskusiti ga hočem brez ruma, kakor Kukla. Zjutraj mi nalij Enrilo v ploščnato steklenico, ohladi ga prej v

mrzli vodi in mi kupi jutri dopoldan eno plehasto čutaro.“

Veselja ginjena mu pade žena krog vratu. „Sam Bog ve, kako željno sem pričakovala trenutka, da prideš do zavesti in se odvadiš tega peklenškega žganja, ki bi te pripravilo v prezgodnji grob!“

„Le pomiri se, draga Marička, odslej bo drugače, sicer,“ pristavi resno, „se nočem več Jože Kocmurja imenovati, kajti kar on obljubi, to hoče tudi izpolniti!...“

Že dolgo let se ni podala Kocmurka tako mirno k počitku kakor danes.

Ko se snideta drugo jutro Kocmur in Kukla v

pivnici, sta bila kaj redkobesedna. Šele pri delu je opazil Kukla, da je Kocmur vpošteval njegov svet in se od časa do časa posluževal prej tako anti-patične mu kave.

In Enrilo je delal tudi tukaj čudeže, kakor povsod, kjer so ga poznali.

Izpočetka, ko je navaden pijanec, četudi se vzdrži nekaj časa pijače, v nevarnosti, da pade v prejšnji položaj nazaj, je obračal Kukla posebno pozornost na Kocmurja. Neutrudljivo ga je odvrčal od gostiln, oskrboval mu zabavne in poceni knjige, navajal ga s pomočjo žene do raznih zabavnih del v njenem vr-tičku in ga večkrat priganjal k daljšim izprehodom, ob katerih prilikah ga je neutrudljivo zabaval.

Ko je uvidel, da je Kocmur v svojem sklepu dovolj trden in se ni bilo bati, da bi se vdal znova pijači, ga je prepustil njegovi ženi v nadaljnjo oskrb.

Po preteku nekaj mesecev je bil Kocmur kakor preroben. Izogibal se je vseh gostiln, četudi so se pojavljali še tako vabljivi slučaji.

„Zopet je eden rešen,“ govoril je Kukla nekoč zadovoljno s seboj, izprosil si drug oddelek v rudokopu, hoteč še kakega alkoholista rešiti iz kremp-ljev demona, in je nadaljeval to započeto delo po prvotnem načinu vztrajno in srečno tudi naprej.

Kocmur, katerega so poznali le kot pustega pijanca, je bil odslej najboljši soprog, najskrbnejši oče in je vztrajal kot tak tudi vnaprej, čemur se niso mogli vsi, ki so ga poznali, dovolj načuditi.

Po nasvetu Kukla, čegar najboljši prijatelj je od dne izpreobrnjenja postal, je rad s svojim dobrim vzgledom in nasvetom odvrčal ostale od pijanosti in kadarkoli so ga povpraševali po vzrokih njegovega izpreobrnjenja, je rad pripoznal, da se ima za to zahvaliti le priznano dobrim lastnostim **Enrilove kave**, ki ga je tako čudovito rešila propasti.